

УДК 378.22.014.25:373.3

В.М. ЧИЧУК

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси

НОВІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті визначено й схарактеризовано сучасні підходи до професійної підготовки вчителя початкових класів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у контексті євроінтеграційних процесів.

***Ключові слова:** підходи, мультимедійні технології, інформатизація, євроінтеграція.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів сучасної науково-методичної та навчально-методичної діяльності української вищої школи на її шляху до євроінтеграції та гармонізації національних і міжнародних освітніх стандартів у контексті Болонського процесу є розроблення, впровадження й удосконалення інноваційних методик підготовки спеціалістів на основі передового зарубіжного і

вітчизняного досвіду [1, с.18]. Орієнтація на світовий стандарт освіти в умовах приєднання української держави до Болонського процесу передбачає нові підходи до підготовки вчителів, зокрема й початкових класів і формування в них умінь, необхідних для творчої професійної діяльності [13, с.55].

Метою дослідження є визначення й характеристика сучасних методологічних підходів до професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікативних технологій у контексті євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом в освіті все більшого поширення набуває компетентнісний підхід. Так, одним із провідних напрямів діяльності міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Ради Європи, Організації європейського співробітництва та розвитку, Міжнародного департаменту стандартів), які опікуються проблемами розвитку міжнародної освіти, є виконання ряду ініціатив, спрямованих на науково-методичне, організаційне та моніторингове забезпечення процесу підготовки міжнародних фахівців на засадах компетентнісного підходу [8, с.80-81]. Його особливість полягає в тому, що, як зазначають вчені [3, с.5], зміст навчання формується на основі спрямованості навчального процесу на досягнення результатів навчання – формування у студентів набору компетентностей, необхідних для повноцінного життя та професійної діяльності у сучасному інформаційному суспільстві.

Сьогодні професійна компетентність вчителя початкових класів в умовах особистісно-орієнтованого навчання – це не тільки володіння знаннями, вміннями та досвідом з предмету, але й уміння сформувати внутрішню мотивацію пізнавальної діяльності, чітко, логічно і доступно викласти свої думки, під час уроку організувати співробітництво, знайти шляхи оптимального спілкування, вміти розкрити творчий потенціал, розвивати мислення учнів молодшого шкільного віку [10, с.51].

До того ж, як зазначає Л. Петриченко, інноваційна компетентність учителя – це система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує здійснення ним усіх етапів інноваційної професійної діяльності: від моделювання та прогнозування до впровадження нововведення [10, с.37].

Відповідний змістовому компоненту змістово-компетентнісний підхід до підготовки вчителя початкових класів передбачає набуття студентами достатніх знань у галузі застосування мультимедійних засобів навчання у початковій школі, тобто набуття компетентності та оволодіння змістом навчання, що відображається у таких завданнях:

- 1) набути знання роботи з програмою Microsoft PowerPoint;
- 2) оволодіти технологією створення навчальної мультимедійної презентації;
- 3) сформувати у студентів уміння використовувати МЗН у самостійній навчально-пізнавальній діяльності;
- 4) навчити студентів добирати мультимедійні продукти для початкової школи відповідно до поставлених навчальних цілей [7, с.98-99].

Формування професійних компетентностей учителя інформатики передбачає набуття ним компетентностей у галузі інформатики та суміжних з нею дисциплін, методики навчання та дидактики, психологічних і педагогічних основ здійснення навчально-виховного процесу, дослідницької діяльності та педагогічного спілкування, що визначає якість його професійної діяльності [3, с.8].

Процес формування компетентностей має акумулюючий характер, тобто нові компетентності, яких набуває студент у процесі навчання, інтегруються з уже сформованими, доповнюючи та розширюючи їх [3, с.10].

Актуальним є й особистісно орієнтований підхід у освіті – визнання студента головною діючою фігурою всього освітнього процесу, створення таких умов, у яких він знаходився б не в ролі виконавця або спостерігача, а був би повноправним автором

своєї “життєвої позиції”, відповідальним за власні вчинки [7]; особистісний підхід вимагає визнання як продукту суспільного розвитку, носія культури, унікальності, інтелектуальної, моральної свободи [8, с.80].

Як зазначає Т. Тихонова [15], однією з форм реалізації особистісно-орієнтованого підходу в професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів є заняття, на яких питання і завдання мають бути проблемними, творчими, носити особистісно-професійну орієнтацію. Крім глибоких професійних знань на рівні аналізу і узагальнення, викладач має володіти комунікативними і ораторськими вміннями, особистісно-орієнтованими технологіями навчання, мати педагогічну спрямованість на особистісно-професійний розвиток студентів і професійний саморозвиток.

У сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти, ефективність діяльності вищого навчального закладу з фахової підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців значною мірою залежатиме від результативності впровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, що розвивають діяльнісний підхід до навчання [11, с.78], якому останнім часом приділяється значна увага.

Ю. Клименюк вважає, що діяльнісний підхід передбачає наявність у майбутніх учителів початкової школи здатності до застосування професійних умінь у власній практичній діяльності; постійне вдосконалення набутих умінь і навичок з метою переходу на вищий рівень педагогічної майстерності [6, с.107]

О. Снігур, вивчаючи проблему формування вмінь використовувати засоби інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності вчителя початкової школи, зазначає: “Діяльнісний підхід передбачає розгляд навчання студентів використанню засобів інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності як процесу, що включає навчально-пізнавальну діяльність, у результаті якої для визначення можливих наслідків проводиться аналіз об’єктів і суб’єктів педагогічного процесу, їх відношень, структури, протиріч, розвитку” [13, с.127-128].

З точки зору Л. Петриченко, діяльнісний підхід диктує такі важливі, принципи:

- 1) принцип єдності свідомості та діяльності;
- 2) принцип поетапного освоєння діяльності;
- 3) принцип інтеріоризації-екстеріоризації. [10, с.39-40].

Спираючись на діяльнісний підхід, ми залучали студентів до створення інформаційних професійно значущих продуктів, зокрема, з їх допомогою підготовлено посібник “Методика викладання курсу “Я і Україна. Природознавство” та сільсько-господарської праці: Навчально-методичний посібник у схемах, таблицях, рисунках” для студентів педагогічних факультетів ВНЗ та класоводів.

Т. Тихонова виокремлює особистісно-діяльнісний підхід, який у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів полягає в забезпеченні розвитку і саморозвитку особистості студента на основі виявлення його індивідуальних особливостей як суб’єкта пізнання і предметної діяльності. Викладач, здійснюючи особистісно-діяльнісний підхід в предметно-методичній підготовці студента, водночас навчає його технологіям особистісно-орієнтованого навчання, формуючи таким чином спрямованість майбутнього вчителя на особистісно-орієнтовану професійно-педагогічну діяльність [15, с.102].

Л. Петриченко також дотримується думки, що у контексті особистісно-діяльнісного підходу готовність учителя до інноваційної професійної діяльності визначається як єдність її структурних і функціональних компонентів у взаємозалежності та взаємозв’язку [10, с.35].

В. Сериков під час реалізації особистісно-діяльнісного підходу в предметно-методичній підготовці вчителя початкових класів за основу взяв наступні положення:

1. Щоб навчальний предмет став інструментом виховуючого впливу вчителя на особистість учня, він повинен бути опанований на належному рівні. Для реалізації інструментально-педагогічної функції недостатньо орієнтуватися в предметі на пояснювально-репродуктивному або навіть узагальнюючо-проблемному рівнях. Особистісний підхід здатний реалізувати лише вчитель, який сам оволодів предметом на особистісному рівні, що виявляється у вільному володінні науковою інформацією з предмета, умінні виділяти суб'єктивний контекст історії науки (діяльність і особистість дослідника), бачити її ціннісно-світосприймальницькі і соціально-прогностичні висновки, обирати спосіб викладення матеріалу, найбільш цінного з боку педагогіки.

2. Пріоритет педагогічних цінностей у свідомості майбутнього вчителя повинен виявлятися в його прагненні не лише засвоїти зміст шкільного предмета, але й залучити інших людей до його розуміння, співпереживання, спільного осмислення зробити матеріал предметом спілкування, діалогу.

3. Студента необхідно спрямувати на пошук перетворення логічних структур науки в форми спільної діяльності, дослідницьких задач – у навчальні проблеми [12, с.136].

Цивілізаційний підхід передбачає, що педагогічні системи мають створюватися й функціонувати відповідно до цивілізаційних тенденцій розвитку національних освітніх систем. Ці тенденції, зазначає І.Гавриш, полягають у посиленні державного впливу на освіту, нарощуванні капіталовкладень в освітню галузь, гуманізації, гуманітаризації, інформатизації та інтернаціоналізації освіти, переходу до інноваційного навчання та реалізації принципу безперервності освіти [2, с.65], що, на нашу думку, потребує застосування в едукативному процесі інформаційного підходу, згідно з яким що інформація розглядається як головний ресурс науково-технічного й соціально-економічного розвитку, конструктивний фактор у процесі підготовки вчителя [8, с.81].

Швидкі темпи трансформації суспільства та науково-технічного прогресу сприяють тому, що підходи до підготовки вчителя початкових класів у сфері нових інформаційних технологій постійно змінюється. Все більш вираженою стає орієнтація не на опанування навичками користувача, а на підготовку до використання інформаційних технологій у професійній діяльності [14, с.86].

Л. Макаренко готовність майбутніх класоводів до використання інформаційних технологій у професійній діяльності розглядає як сукупність таких взаємопов'язаних компонентів: особистісно-мотиваційного, змістово-процесуального, операційно-діяльнісного та оцінювально-рефлексивного [9, с.54-58], пов'язуючи рівень готовності з наявністю певного рівня сформованості названих компонентів.

Деякі вчені (О. Снігур [13, с.82], В. Імбер [5, с.85]) виділяють мотиваційний підхід, надаючи йому особливого значення. О. Шиман характеризує особистісно-мотиваційний підхід, який проявляється у ставленні майбутнього вчителя початкової школи до оволодіння новими інформаційними технологіями навчання, у готовності використовувати їх у своїй професійній діяльності [16, с.177].

На нашу думку, доцільно застосовувати у підготовці майбутніх учителів початкових класів мультимедійний підхід, що спрямований на актуалізацію потреби студента в необхідності готовності до застосування мультимедійних засобів навчання у навчанні молодших школярів, на активізацію мотивів учня.

Висновки. Отже, в результаті проведеного аналізу літературних джерел актуальними бачаться підходи до професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій у контексті євроінтеграційних процесів: компетентісний; особистісно-діяльнісний; цивілізаційний; інформаційний. Вагому роль у підготовці вчителя відіграють також інші підходи (дослідницький, культуроло-

гчний, творчий тощо). Особливу увагу слід приділити системному підходу, згідно якого інформатизація технологій включає не лише впровадження засобів інформатизації, а й інформатизацію всіх інших компонентів освітніх технологій. Адже, як наголошує І. Зязюн [4, с.414], провідним методологічним принципом організації навчальної діяльності в комп'ютерному середовищі є принцип додатковості підходів; цілісну концепцію можна зреалізувати лише за допомогою синтезу, критичного осмислення результатів системного, діяльнішого, особистісного, інформаційного та інших підходів до дослідження освітнього процесу в комп'ютерному середовищі.

Список використаної літератури

1. Артикуца Н. В. Освітні інновації у контексті євроінтеграційних процесів / Н.В. Артикуца. // Вища освіта України. Темат. вип. : Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору : моніторинг якості освіти / АПН України, Ін-т вищої освіти ; [відп. ред. вип. Маноха І. П.]. - [К. : Гнозис], 2007. - Дод. 3, (т. 5). - С. 15-23.
2. Гавриш І. В. Закономірності та принципи процесу формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності // Дійсність та перспективи розвитку сучасної освіти України: Зб. наук. пр. – Харків: Стиль-Іздат, 2005. – С. 61-74.
3. Жалдак М. І., Рамський Ю. С., Рафальська М. В. Модель системи соціально-професійних компетентностей вчителя інформатики // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наукових праць / Редрада. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – № 14. – С. 5-12.
4. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія / І. А. Зязюн. - Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. - 608 с.
5. Імбер В.І. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів: Дис... канд.. пед. наук: 13.00.04.- Вінниця, 2008.- с. 238
6. Клименюк Ю. М. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.09 / Клименюк Юлія Михайлівна – Житомир,- 2009.- 258 с.
7. Коробченко А.А. Проблеми особистісно орієнтованого навчання у вищих навчальних закладах // Режим доступу: http://bdpi.org/scientific_published/2005/pedagogics_4_2005/1
8. Костікова І. І. Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - 2008. - № 8. - С. 79-83.
9. Макаренко Л. Л. Комп'ютерна грамотність як складова професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи: дис. ... кандидата пед. наук:13.00.04 / Макаренко Леся Леонідівна.- К., 2007.- 294 с.
10. Петриченко Л. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі: 13.00.04 / Петриченко Лариса Олексіївна.- Харків, 2007.- 237 с.
11. Свіржевський М. П. Впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання: проблеми, пошуки, перспективи / М. П. Свіржевський // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.- 2008.- Випуск 19.- С. 78-83.
12. Сериков В.В. Личностный подход в образовании: концепции и технологии. – Волгоград: Изд. "Перемена".- 1994. – 152 с.
13. Снігур О. М. Формування вмінь використовувати засоби інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності вчителя початкової школи: Дис. канд. пед. наук, 13.00.09. – К., 2007. – 335 с
14. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій: Дис. канд. пед. наук, 13.00.04. – К., 2005. – 303 с.
15. Тихонова Т.В. Особистісно-діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя інформатики // Наукові праці Чорноморський державний університет імені Петра Могили Серія: Педагогіка.- Том 7., 2000.– С. 102-105.
16. Шиман О. В. Формування основ інформаційної культури майбутніх учителів початкової школи: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання інформатики / О. В. Шиман – Київ,. 2005. – 257 с.

В.Н. Чичук

Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого, Черкассы

НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

В статье определены и охарактеризованы современные подходы к профессиональной подготовке учителя начальных классов средствами информационно-коммуникативных технологий в контексте евроинтеграционных процессов.

Ключевые слова: подходы, мультимедийные технологии, информатизация, евроинтеграция.

V.M. Chichyk

National Bohdan Khmelnytsky university of Cherkasy

INNOVATIVE APPROACHES TO THE PREPARATION OF THE PRIMARY SCHOOL TEACHER IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES.

In the article modern approaches to professional training of primary school teachers by means of informational and communicational technologies in the context of the Eurointegration processes are defined and characterized.

Key words: approaches, multimedia technologies, informatization, eurointegration.